

TRADICIONARI

Enciclopèdia
de la cultura popular
de Catalunya

Aquesta enciclopèdia de la cultura popular de Catalunya, que anomenem *Tradicioniari*, es proposa donar a conèixer la tradició popular catalana a partir dels estudis, reculls i publicacions que ens han deixat els folkloristes i els primers etnògrafs i antropòlegs referits al passat, i alhora mostrar-ne l'actualitat viva que apunta cap al futur i l'interroga.

Els treballs sobre folklore i etnografia van començar a Catalunya al final del segle XIX, amb el romanticisme. Consistien en reculls monogràfics de la cultura oral que aplegaven cançons, rondalles, llegendes i tradicions, costums i creences de la Catalunya rural i pretèrita més que no de la industrial i urbana. Responien a una concepció romàntica de la societat i de la història, i la recerca partia més d'intuïcions espontànies que no d'hipòtesis rigoroses.

A continuació, la Renaixença s'orientà al retrobament d'uns pretesos valors ètnics identitaris de Catalunya. Partia de l'afirmació de la supervivència d'uns valors essencials de catalanitat enfront del centralisme estatal i de la descatalanització dels sectors intel·lectuals i de les classes dirigents del país, que consideraven la tradició una rêmora per al progrés. Com s'ha dit, "en aquell context, l'estudi de la cultura popular és abans que res una manera de fer pàtria". Tot un repte.

Tanmateix, cal reconèixer que, malgrat l'autodidactisme i les mancances del seu treball, la tasca de recopilació i difusió que van dur a terme ha contribuït a salvar aspectes substancials de la memòria col·lectiva. Maria Aurèlia Capmany remarca la cara i la creu de l'aportació dels folkloristes de la Renaixença: "La feina que han fet ha estat fins i tot útil, perquè amb més passió que lucidesa s'han limitat a inventariar, a recollir, a evitar que aquesta cosa fràgil que és el document folklòric desaparegués del tot. Però no han fet ciència, i per tant el seu treball és un fruit suspecte."

Efectivament, la seva dedicació pacient i voluntariosa ens permet accedir a informacions imprescindibles, que sense ells s'haurien perdut irremissiblement: els treballs de camp que van dur a terme en un món rural i preindustrial desaparegut actualment, ja no serien possibles d'abordar.

El pas al Noucentisme va aportar, sens dubte, mètode i rigor científic. Després dels primers recopiladors romàntics i de la Renaixença, d'un Manuel Milà i Fontanals, autor del *Romancerillo catalán* i d'un Marià Aguiló amb el *Romancer popular de la terra catalana*, dels aplecs de rondalles i tradicions de Francesc Maspons i Labrós, de Maria de Bell-lloch i de Pau Bertran i Bros, i de la incorporació que Cels Gomis va fer de les ciències naturals al folklore, Rossend Serra i Pagès fa de pont entre la Renaixença i el Noucentisme, entre el folklore i l'etnografia. A continuació, l'*Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya* de Valeri Serra i Boldú és un pilar insubstituïble de la nostra antropologia actual.

A l'extensa tasca de tots ells, cal afegir-hi la dels últims folkloristes catalans, ja en ple segle XX. La d'Aureli Capmany, sobre el ball i la dansa popular, i el calendari festiu tradicional. La de Ramon Violant i Simorra, que incorpora al folklore l'estudi de la cultura material i de la vida quotidiana. I, finalment, la tasca de Joan Amades, l'últim folklorista, amb una obra enciclopèdica, la més extensa sobre el folklore català, de la qual destaquen el *Folklore de Catalunya* i el *Costumari*.

A les darreries dels anys seixanta a Catalunya, com arreu de l'estat espanyol, s'endegaren projectes d'escoles i d'estudis de ciències socials. Tots hereus dels estudis d'història i d'economia i, més tard, dels de sociologia. Els treballs d'antropologia cultural s'implantaren a Barcelona de la mà de Claudi Esteva Fabregat, que ocupà el 1972 la primera càtedra de la disciplina creada a l'estat espanyol. S'inicien així uns estudis universitaris que han format bona part dels antropòlegs que des d'aleshores han abordat tots els temes que configuren la vida social, l'economia i la pràctica política dels catalans. De la mateixa manera també han estudiat les altres cultures i comunitats que viuen i conviuen a Catalunya, com també les d'altres indrets del planeta. A aquest bagatge cal afegir la recollida i l'estudi d'objectes d'arreu del país –i també d'altres països– en els gairebé cinquanta museus etnogràfics oberts a Catalunya, la majoria del darrer quart del segle XX.

També cal esmentar alguns estudiosos que, els anys setanta del segle passat, foren pioners al nostre país en el trac-

tament del que anomenàvem cultura popular, de l'artesanaria, de les festes, dels ritus de pas... Estudiosos que en organitzar aquest volum ja no eren entre nosaltres, com ara Xavier Fàbregas, Bignia Kuoni, Maria Antònia Pelauzy i Isidre Vallès, entre d'altres, als quals volem retre reconeixement pel seu mestratge, per la seva generositat i per la seva disponibilitat, que mai no va estalviar temps ni mitjans.

Enfront de l'obra dels predecessors, el *Tradicioniari* pren el mot "tradició" més com l'acció de transmetre que no pas com allò transmès. Per això descriurà la cultura popular catalana com un procés dinàmic, a vegades connatural, d'altres conflictiu, i alhora sempre complex. Vol recobrar la perspectiva i el contrast històric, redescobrir com era la Catalunya d'abans i reconèixer com ha canviat, i com hem canviat els catalans i les catalanes. I considera la conveniència que les generacions següents coneguin les arrels d'on procedeix la cultura popular i la seva evolució, i puguin reconèixer el sentit de tradició en el seu esdevenir.

Relaciona la tradició amb els canvis successius fins ara, i sobretot amb les grans modificacions que han sacsejat el segle XX i que han transformat la nostra vida personal i col·lectiva. Ens fa adonar del que ha comportat el pas vers una societat de masses, postindustrial, dominada pels *mass media* i les tecnologies de la informació, afectada per un procés indeturable de globalització i per una immigració igualment indeturable.

Com a obra col·lectiva, presenta un treball conjunt i integrat que dona veu a antropòlegs, etnòlegs i especialistes diversos des de perspectives científiques diferents. Avui una obra així no podria ser signada per un sol autor.

El *Tradicioniari*, doncs, parteix de la convicció que ser modern no ha de voler pas dir oblidar ni perdre les arrels, ben al contrari. Allò que tan bé ha expressat el poeta Josep V. Foix: "M'exalta el nou i m'enamora el vell."

JOAN SOLER I AMIGÓ
Director de l'obra